

N.F.S. Grundtvig "Om en Bogsamling for Sjællands Præster. Disse tilegnet"

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.8, april 2016

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1811 (SJ: 167)

Teksten er etableret af Kim Steen Ravn

Punktkommentarer er skrevet af Kim Steen Ravn, redigeret af Jon Tafdrup

Indledning er skrevet af Katrine Frøkjær Baunvig, redigeret af Kim Steen Ravn

Tekstredigering er skrevet af Kim Steen Ravn, redigeret af Klaus Nielsen og Jon Tafdrup

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning Klaus Nielsen

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2026

[A:1263]

Om en Bogsamling for Sjællands Præster.

Disse tilegnet.

Til at prise Oprettelsen af en Stiftsbogsamling, som et utvetydigt Tegn paa Tidsalderens store Videnskabelighed, vil der neppe fattes Tunger; thi vor Tidsalder er en sand Farisæer, som lader blæse i Basun for sig, hvergang den med en ringe Almisse affinder sig med Sjælen og sin Skyldighed; den mærker det vel, at paa et priseligt Eftermæle er ikke stort at regne, og den betænker sig derfor ikke paa, ved Selvros at optage sin Løn. Krøniken har derimod lært mig, at alle offentlige Bogsamlinger og andre store videnskabelige Indretninger altid vare svage Forsøg paa at fængsle den flygtende Videnskabelighed, og seer man hen, til hvad Brug der gøres af Hovedstadens Bogskatte, vil Spaadommen om en ny Bogsamlings Frugter neppe vorde trøstelig.

Imidlertid, det er her, som altid, ikke Spørgsmaalet, hvad Man kan haabe at udrette, men kun hvad Man for sin Del og paa sin Plads bør gøre, Dette gøre Man uden Skraal og Bram og lade Gud

sørge for Resten. Fra denne Side maa enhver Elsker af aandelig Virksomhed finde det baade sømmeligt og priseligt, at denne lægges de geistlige (aandelige) Mænd paa Hjerte, og lettes dem saameget muligt, og Dette maa især være dem om at gøre, som tro med mig, at Præstestanden er Videnskabens Mund og at naar denne gaar i | **[A:1264]**Ulave, maa hin forstumme. Jeg for min Del mener nu ganske vist, ei alene at en udvalgt Bogsamling, under visse Vilkaar, kan vorde gavnlig; men endog, at selv om Præstestanden indvendig var som den skulde være, vilde den nærværende Tids Leilighed, for ikke at sige Pinagtighed, gøre en saadan fornøden. Til denne Mening bevæges jeg ingeniunde ved Synet af den gruelige Bogdyng, Man har slæbt sammen, for at opbygge Videnskabernes Babelstaarn saa høit, at det kan jage vor Herre ud af Himmelen, thi med det Taarn har jeg intet at bestille, det glæder mig blot at se, hvorledes Gud har forvirret Tungemaalene, saa den Ene ikke forstaa den Anden. Hvad jeg mener gør en fælleds Bogsamling nødvendig for Præster, er den smalle Tæring, Mange alt have og Flere kunne faae. Naar en Præst i de bedste Kald herefter skal holde en Søn til Bogen, og det var dog nok ønskeligt, er det vel Alt hvad Han kan staa ved at tolde til Videnskaberne af sin Pose, om der ellers skal blive Noget tilovers til Brød, som, Man sige hvad Man vil, dog efter den gamle Degns sanddru Tale, er profecto substantia. Gaar det saa med det grønne Træ, hvordan vil det da gaa med det tørre, og hvordan med Jyllands Lyngstilke? Nu veed jeg ret godt, at alt Dette er en nødvendig Følge ei allene af Tidens Aand, men og af dens Vilkaar, og at Præsterne aldrig kunde faaet en saadan Svindsot i deres andet Legeme, dersom de havde brugt Safterne vedbørlig. Uden Lignelse: **[A:1265]**jeg er vis paa, at de fleste Præster, om de havde nok Saameget baade af Tid og af Penge, kun vilde have lidt tilovers af begge Dele til Studering og Bøger. Dette kommer af den slemme Starblindhed, som er blevet en Landfarsot, og den maatte læges tilbunds, naar det skulde blive godt, men selv den allernyeste Lægevisdom, som dog taler saa kløgtig om Organismens Faktorer og deres Enhed, vil neppe, uagtet Man opgiver den Irritabiliteten og Reproductionen som de bestemte Dimensjoner, kunne indvirke saaledes, at Synets Kvantitet taber sig i en bedre Kvalitet. Med forstaaelige Ord, selv Naturfilosofien, der dog stedse raaber paa at vende Øiet indad og stirre dybt i Naturens og *Historiens Myther*, vilde neppe, om den blev almindelig, løfte Øiet fra Jord; thi Den som mener at se Gud, vel at mærke ham og ikke hans Finger, allevegne, søger ham ikke heroventil, eller paa hin Side Graven. Vi, der ikke ere saadanne Troldmænd, maa nøies med at flikke paa Sundheden saagodt som muligt, og et af Midlerne hertil er da Oprettelsen af den her omtalte Bogsamling. Men her kommer det an paa at vælge rigtig. Forslaget taler herom kortelig saaledes: det skal være en Samling af gode Bøger, vel især i de til Theologiens Studium og geistlig Embedsførelse henhørende Fag, men dog ogsaa til andre Grene af Litteraturen og til humaniora. Men blotte

Moerskabsskrifter, med mindre de fra Æsthetikens Side eller af andre Grunde skulde have fortrinligt Værd, kjøbes i Almindelighed ikke. Det forstaaes af sig selv, at ingen Bog optages i Samlingen, naar den er af slibrigt eller usædeligt Indhold. Derimod bør Skrifter, hvori Religionen angribes, anskaffes i Samlingen. Jeg vil ikke kritisk gennemgaae disse Sætninger, hvilket jeg imidlertid saameget mere ufortænkt kunde gøre, som jeg ikke veed, hvem de tilhøre. Jeg vil kun bemærke, at disse Bestemmelser, især naar det gælder om en maadelig Samling, ere ikke stort bedre end slet ingen, og dernæst, at naar det ikke skal være en Lov, men et Forslag, burde dog nogle Grunde for Udvælgelsen og Forskydelsen været *angivne*. Hvor fornødent Dette var, skal jeg stræbe at vise i det Følgende, hvor jeg med Grunde vil belægge mit Forslag.

Vi kan begynde med at spørge: skal de Bøger vælges, som de Fleste af Sjællands Præster for|A:1266modentlig helst læse, eller saadanne, som de burde helst læse. Antaget, dermed just ikke sagt, at herimellem er nogen Forskel, er Spørgsmaalet ikke overflødigt, naar Talen er om en Bogsamling, Præsterne selv skal oprette og bekoste. Da Man imidlertid bør forudsætte, at Præsterne, selv i det satte Tilfælde, vilde stemme for hvad de indsaae at være deres Skyldighed, ligesom vi daglig tilstaa Dyden sin Pris, om vi end har mest Lyst til Synden, maa det være nok at undersøge, af hvilke Bøger en *indskrænket* Samling for kristelige Præster bør bestaa.

Naar vi se ud over den Syndflod af Bøger, hvormed Gud har straffet Tidens Vanart, ja naar vi se selv de høieste Bjerge skjulte deraf, da tykkes det mig klogere med Noa at svømme ovenpaa, end at drukne med den vantro Flok. Arken er tilrede, thi det er vor Bibel, og vi gjorde sikkerlig bedst i, saasnart som muligt, at sanke den nødvendige Forraad og den gamle Verdens Dyr, gøre os et Vindøie til at kige igennem og til at udlade en speidende Ravn eller Due, og saa i Guds Navn kline Dørren til. Hermed er det i en Lignelse sagt, hvad jeg mener der skulde være i vor Bogsamling: først og fremmest de *bedste* Hjælpemidler til at forstaa de hellige Skrifter, dernæst gode Krøniker til at vidne om Guds Forsyn og Kristi Regering over sin Kirke, Psalmer og aandelige Sange til at muntre og opløfte Sindet og endelig Hovedskrifterne der give Budskab om Tidsalderens Vilkaar og Leilighed. Saavidt tænker jeg at være enig hardtad med alle dem, der tage nogen Del i den omhandlede Sag, ja er end ikke saa synlig uenig med Forslagets Forfatter, undtagen at jeg har forbigaaet Angrebsskrifterne paa Religionen. Dem har jeg gaaet forbi, fordi mig tykkes det havde været galt af Noa at tage Vandrotter med sig i Arken, dog skal jeg siden herom nærmere sige min Mening. Nu skulde det først afgøres, hvilke Hjælpemidler der ere de bedste til at faae Forstand paa Guds Ord, hvad Slags Krøniker her kaldes gode og hvomange Digte der kan rummes i Hylden til de aandelige Sange. Her vil jeg sagtens komme mange af Brødrene lidt kættersk for, men det faaer ikke at hjælpe: de maa gøre hvad de vil, og jeg vil gøre hvad jeg maa. Kun eet Sendebud vil jeg skikke forud

til at berede mig Veien og det er, den Bemærkning, at vi **A:1267**i denne Handel maa betænke, hvad vi ere eller skulde være, og for hvis Øine vi handle. Synes det end, at vi nuomtide, uden at en Hund skal gøre os, kan stjæle baade Hæder og Ære fra de gamle Patriarker og Profeter, fra Kristus og hans indvortes og udvortes pinte Vidner og trofaste Vaabendragere, den Djævel har dog snart regeret sin Tid, og Helvedes Porte vil blive sprængte med Bulder, naar de allervissest tykkes at ville spærre Kristi Kirke, da opluges alt det ukrud, som Faderen ikke har plantet, og det vil ei give os det priseligste Eftermæle om den Urtegaard, vi plante, da findes *begroet* med Sligt. Dette er nu vel ikke den reneste Bevæggrund, men vi kan jo saa desuden ikke dølge, at vi ere komne af Vane med at øve Dyden for sin egen Skyld, et af To, sætter vor Tidsalder dog mere Pris paa den jordiske end paa den himmelske Udødelighed, og vi høre jo dog til vor Tidsalder, om vi end ikke høre den til.

Efter denne Indledning, eller, om Man vil, *captatio benevolentiae*, vil jeg begynde med at sige, hvad Man ei vel kan nægte, at vor Bogsamling bør eie de bedste Hjælpemidler til Indsigt i de gamle Sprog. Hertil hører, efter min Formening, ingen kostbar eller kritisk Samling af Arabers, Grækere og Romeres Skrifter. Her kan ikke tages særdeles Hensyn paa de Enkelte, der ville gøre et af Sprogene til Hovedsag, og udentvivl har Man i den nyeste Tid anslaaet den Tjeneste alt for høit, som Hellener og Musselmænd kan gøre os ved den rette Udlæggelse af de hellige Skrifter. Nægte den vil jeg ingenlunde, men hvad Man indrømmer om de homeriske Sange, at de især skulle forstaaes i og af sig selv, burde Man dog vel ogsaa tilstæde Moses og Profeterne; hvem der kender det islandske Sprog, veed hvormange Ord vi end have i Dansken, der have bevaret den oprindelige Lyd, men forandret Betydningen mangfoldig, og Dette burde gøre dobbelt varsom i Brugen af det arabiske Sprog, der desuden bevægede sig i en langt anden Tankering. At det har sig ligedan med Brugen af det rene gamle Græsk til det ny Testamentes Fortolkning, vilde jeg ikke engang nævne, dersom ei de nyere Exegeter ei tykkes saa tit at have glemt Det. At de kristelige latinske Skrifter maa forstaaes ganske anderledes end de gamle romerske, er vitterligt nok, **A:1268**men at det latinske Sprog mest for hines Skyld skulde læres af Kristne, veed jeg, maa finde megen Modsigelse. Imidlertid mener jeg det ei var tungt herom at overbevise Kristne; thi efter Kant er det ei længere som ved Reformationens Tid, da behøvede Romernes Grublerier over Menneskelivet til at oplyse Bibelens Levregler, og de blive da herefter kun vigtige for den, der gør Historien til Hovedsag. Nogen Modsigelse maa jeg ogsaa vente, naar jeg driver paa en, saavidt mulig, fuldstændig Samling af de gamle og nyere kristelige, navnkundige Lærefædres Skrifter. Man agter nu i Almindelighed alle disse Mænd for indskrænkede eller forvirrede Hoveder paa samme Grund som Festus mente at Paulus var rasende da han talte om Kristus; men det skulde jeg dog mene, at alle De, om hvilke Krøniken vidner, at de hædredes og herskede i

deres Tid, maa have været hele Mænd, thi naar Man skal herske ved Ord, maa Ordet have Kraft og Kraften kommer fra Aanden. Om vi da end mente at kunne undvære deres Undervisning, tykkes mig dog, at i det Hus vi ville reise ved Siden af Guds for hans Tjenere paa dobbelt Maade, burde de Bautastene, som Kristendommens hensovne Kæmper ved Guds Kraft have reist sig selv, ikke fattes; thi disse ere deres sande Æresstøtter, ei de Man nu monne reise dem; thi hvad enten de bygges af Sten eller Ord, er det dog kun Manepæle, hvormed Man af Overtro mener at binde dem, saa de ei til Forfærdelse skal gaa igen ved Oplysningens Midnatstime. Dog, er mit Syn ei aldeles vrangt, da behøve vi visselig at lyde paa de Hedenfarnes Tale, paa Augustins, saavelsom paa Luthers. Er det sandt hvad vel er let at bevise, at Fædrene efter Tidernes Leilighed stedse ginge dybere i Bibelens Grube, og vil vi, at det Samme engang skal siges om os, da maa vi træde i deres Fodspor, og de som lade de gamle Gange falde sammen og begynde paa ny, ere hovmodige Daarer, om hvilke det sikkert ogsaa gælder, hvad Profeten sagde, at de have forladt den levende Kilde og hugge sig Brønde, som ei holde Vand. Lægge vi end hertil, at Kristi underfulde Regering over sin Kirke først ved disse Skrifers Læsning og Sammenligning kan vorde ret aabenbar, da mener jeg paa engang at have godtgjort deres og de bedste Krønikers Ret til en **A:1269**hæderlig Plads paa vor Bogsals Hylder. Ved de bedste Krøniker mener jeg naturligvis de sandfærdigste, derfor heller Grundskrifterne som afhandle hver sin Tid og Begivenhed, end Bearbejdelser, hvori som oftest de fremfarne Mænd og Tider maa lade sig hel jammerlig rette og strække og mønstre, og desuden bære et Kors af pragmatiserende Bemærkninger og gyldne Sentenser, som aldeles overskygger og skjuler dem. At jeg imidlertid herfra undtager Samlinger der ere samvittighedsfulde Uddrag af ældre Krøniker og de faa Arbejder der til Mestret have Mænd med en Heerens Sanddruhed og skarpe Syn, en Müllers Kraft og dybtahnende Følelse, en Sismondis Klarhed og Gave til at tale gennem de Gamles Mund, en Guldbergs og Tyge Rothes af Kristendommen halvopladede Øie for Tidernes Gang, behøver jeg vel neppe at tilføie.

Ved den tredie Part kan jeg være kort, thi om de mest genialske Digte, kan der kun sjelden være Strid, undtagen saalænge Digterne leve. Jeg bemærker derfor kun at foruden visse fra den gamle og ny Tid, burde have en næsten fuldstændig Samling af de kristelige Sange og Digte, som ere til. Intet burde udelukkes med Villie, uden Det om hvis Usselhed der ei vel kunde tvivles. At de komiske Digte i Stridsfald burde vige for de alvorlige, om ikke, hvad jeg vilde stemme for, ganske udelukkes, og at ingen Genialitet maatte indsmugle skidne Vers, Nidviser og Spotkvad over Religion og Bibel, mener jeg, følger af sig selv. Muligheden selv bør ikke tænkes at Noget der ligner en Voltaires Lumpenheder eller en ***s Uterlighed kunde indsnige sig. Her staa vi da paa engang midt i Møddingen af Angrebsskrifterne paa Religionen, det var da vist ikke saadanne, om

hvilke der staar i Forslaget, at de anskaffes, men selv om dem der tales, har jeg sagt min Mening, og den vil jeg her stadfæste. Grunden hvi Angrebskrifterne skulde have maatte vel være den gamle, at Indvendingerne bør kendes for at kunne gendrives. For det Første er dette en Maxime af samme Slags som at Man skal gaa omkring paa Dandseboder og Horehuse for at fatte Afsky til Lasten, et Raad jeg ikke vilde give Nogen, og som nok slaar feil de 99 Gange af 100. Da nu upaatvivlelig kun saare Faa have |A:1270| Kald til offentlig paa Prent at stride for Religionen, veed jeg ikke til hvad Nytte, det skulde være at udbrede Angrebsskrifternes Læsning. De blive bekendte nok desuden, og Den der skal modsige dem, finder dem nok, hvis han finder det nødvendigt at lægge Mærke til dem; thi saasandt det er, at visse Tider fordre en bestemt og hardtad personlig Polemik, er det dog nok vist, at Den der skal sige noget Gendrivende, som er værdt at høre, maa kende Indvendingerne af Andet end af Bøger, de maa være ham gjorte i hans eget Indvortes; thi kun der hvor Sjælens Ro og Salighed beroer paa Svarene, komme disse frem af det Dybe og ned fra det Høie. Lægger Man hertil at de Religionens Sætninger, som egenlig angribes i Aabenbarings Ufeilbarhed, Forsoningen, Helliggørelsen, Miraklernes Virkelighed, ei kan forsvares mod de Vantro men kun fra de Troende, mener jeg ei Man vil finde en Grund synderlig vægtig, der i Overgangstiden er optænkt, for at undskylde Tvivlesygen og Lysten til den forbudne Frugt. Af det Ovenstaaende flyder, at jeg maa regne mange Bøger iblandt Angrebsskrifterne, som Andre holde for ypperlige Hjelpemidler til at forstaa Bibelen, alle de nemlig som enten vil bortforklare det Overordentlige og Ubegribelige af Skrifterne, eller udlægge det der fortælles virkelig at være sket, som Mythe. Det Første gøre De som nær eller fjernt ere i Slægt med den kantiske Skole, det Sidste er deres forblommede Maner, som stride under Pantheismens opstafferede Banner. Begge Partier ere lige langt fra den kristelige Enfoldighed og Ædruhed, og saavist som ogsaa deres Idræt ved Guds Styrelse kommer Bibelen til Gode, saalidt vilde det dog være ret at spilde derpaa de Penge og det Rum, som tilhører kristelige Værker. En ganske anden Sag er det at de Hovedskrifter der have givet Partierne deres Retning saasom Kants, Fichtes, Schellings og nogle faa til Prøve paa, hvorledes disses Meninger ere anvendte paa Bibel og Kristendom, vorde anskaffede; thi disse udgøre Tidens Speil og maa staa ved Siden af Leibniz, Volff og Michaelis. At til Tidsspeilets Fuldstændighed ogsaa høre Bøger, der, som Bretschneiders Undersøgelse om det ny Testaments historisk dogmatiske Fortolkning, vise hvorledes Man selv fra Vantroens Standpunkt kan overbevise sig om, at |A:1271| de omtvistede Lærdomme om Kristi Guddom, Treenigheden o. s. v. virkelig staa i Bibelen, følger af sig selv.

Udgangen herpaa bliver da, at det især kommer an paa aldrig at glemme at det er til kristelige Præsters Brug, der af en uhyre Bogdyngge skal gøres et *Udvalg*, og at dette derfor maa gøres

saaledes at det vorder synligt i nærværende og tilkommende Tid: Sjællands Præsteskab kaarede sig ei Begfakler eller Løgtemænd til Ledestjerner, men kun saadanne, der som Østens Himmellys føre hen til Huset, hvor hverken en blot moralsk eller mystisk Glorie, men sand Guddomsklarhed omskinner den Enbaarne. Dixi.

N. F. S. Grundtvig.